

НАПРЯМ 4. ІНТЕГРАЦІЯ ТВОРЧОГО ДОРОБКУ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО В ПСИХОЛОГІЮ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-302-9-30>

Вовчок А. А.,
соціальний педагог
Боярської ЗОШ I–III ступенів № 1
м. Боярка, Київська область, Україна

ІДЕЇ НООСФЕРИ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО – ОСНОВА СУЧАСНОГО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОГО СУПРОВОДУ

Освіта подібна до рояля,
клавіші і струни якого давно вимагають настроювання...

Велику музику науки світобудови
неможливо зіграти на розладненому роялі...

Настроюванням може стати
впровадження в освіту ідей ноосфери».

В. І. Вернадський

Велику і багатогранну наукову спадщину залишив нам Володимир Іванович Вернадський. Особливої уваги заслуговують його погляди про ноосферу. Під ноосферою розуміється вища стадія біосфери, яка тісно пов'язана з виникненням і розвитком людства. Людство, в свою чергу, розвиваючись та пізнаючи закони природи, а також вдосконалюючи техніку, починає здійснювати істотний вплив на земний і навколосемний простори, змінюючи їх своєю діяльністю. «Розум вводить у механізм земної кори нові потужні процеси, аналогічних яким до появи людини не було», – писав В. Вернадський. Ноосфера відзначається як єдність «природи» і «культури». Організація сталого та безпечного розвитку світової цивілізації, тобто керованої ноосфери, має стати стратегією виживання людства. Вчений зазначає, що в цій епосі буде царювати розум, який зароджений на принципах демократії розвитку науки та техніки, що забезпечують щасливе життя людей [5].

Володимир Вернадський, досліджуючи проблеми ноосфери писав, що суспільство має потребу в поколінні молодих людей, які соціалізовані, здатні розуміти проблеми цього суспільства та цивілізації загалом, а також які б могли вирішувати їх на гуманістичному рівні, на

засадах високої культури: добра, чесності та професіоналізму [1]. Саме освіту в якій передують ноосферні ідеї можна назвати «випереджаючою» так як вона створює «людину епохи ноосфери». Таким чином, метою сучасної освіти можна назвати створення умов для постійного розвитку особистості. Чим ширший діапазон умов – тим більше можливостей для особистісного та професійного росту. Тобто, сучасна система освіти повинна бути відкритою та виконувати головну освітню установку – створення освітнього простору, в якому учень зможе вибрати свої шляхи і засоби саморозвитку.

Значна роль та місце у процесі підготовки до життя і праці, на відповідних етапах розвитку особистості, відводяться системі загальної середньої освіти. Адже саме в закладах середньої освіти відбувається формування цілісного мислення здобувачів освіти. Саме там народжується спроможність до самопізнання й самоорганізації, розкривається справжній потенціал учня. Адже навчання в закладах освіти спрямоване на виховання цілісного, гармонійного мислення людини, яка буде спровождна до самостійного вибору свого місця в системі «природа-суспільство», буде вміти правильно ставити цілі, вибирати засоби і бачити та усвідомлювати моральну відповідальність за наслідки своїх дій [7].

Аналізуючи діалектичні взаємозв'язки культури особистості та освіти, ми бачимо, що проблеми усвідомленого вибору майбутньої професії є актуальними, оскільки саме вибір сфери майбутньої професійної діяльності означає перші кроки індивіда в набутті власного особистого досвіду щодо самовизначення і самореалізації (як життєвої, так і професійної) [5].

Школа була і є одним з найважливіших факторів у виборі професії учнем: діагностувати, консультувати, допомагати вибирати професію, адже вибір професії для кожної молодої людини – це вибір свого місця в житті, подальшого шляху навчання і праці. Профорієнтаційна робота займає важливе місце в діяльності закладів освіти. Оскільки вона, з одного боку, забезпечує зв'язок системи освіти з економічною системою країни, з іншого, поєднує сьогоднішніх учнів з їхнім майбутнім.

Аналізуючі дані моніторингових груп за перше десятиліття незалежності, можна побачити, що половина здобувачів освіти приймало рішення про вступ до вищого навчального закладу за тричотири роки до вступу, біля третини – за рік і менше. Стосовно вибору певної спеціальності та конкретного вищого навчального закладу, то більшість студентів (близько 60,00%) визначаються лише напередотні вступу. Стосовно причин вибору вищого навчального закладу переважно зазначалися такі: «наближеність інституту до місця

проживання» та «простіший вступ». Мотиви вибору професії: «мати престижну професію», «заробляти “справжні” гроші» тощо показують нам недостатність свідомого самовизначення, здійсненого на основі суб’єктивних критеріїв вибору майбутньої професії. Мотиви «бажання батьків, щоб я тут навчався», «бажання мати нових друзів» є свідченням відсутності свідомого вибору професії. Відповіді на кшталт «мені однаково, де вчитися» або «у мене не було іншого вибору» є показником байдужості до обраної професії [4].

Таким чином, спираючись на вищезазначене можна зробити наступні висновки – незважаючи на профорієнтаційну роботу в закладах освіти багатьом з майбутнім студентам бракує самостійності, ініціативи, винахідливості, уміння творчо підходити до складних проблемних ситуацій у нових умовах господарювання, громадянської активності.

Як відомо, профорієнтаційна робота забезпечується психологом або соціальним педагогом, які працюють у загальноосвітніх навчальних закладах. Головним її недоліком є несистематичність, відрив від реалій ринків праці, незнання особливостей надання освітніх послуг ВНЗ. Нажаль, профорієнтаційна робота, яку проводять психолог або соціальний педагог, обмежена анкетуванням щодо визначення професійної спрямованості абітурієнтів до певного виду діяльності та оголошенням її результатів школярам або їх батькам [2].

Але Нова ера вимагає нової філософії профорієнтаційної роботи – її центральним пунктом має стати створення Людини, її різнобічне вдосконалення. Профорієнтаційний супровід (модернізована профорієнтаційна робота) – це не набір різноманітних заходів, а логічна та узгоджена програма з відповідністю між цілями, змістом і очікуваними результатами навчання, орієнтована на формування компетентностей для успішної самореалізації в суспільстві. Він базується на інноваційності як відкритості до нових ідей; умінні навчатися впродовж життя; умінні діяти в конфліктних ситуаціях; вмінні організувати свою діяльність для досягнення цілей [8].

Профорієнтаційний супровід допомагає формуванню системи цінностей, які допомагають пізнати себе як людину, як особистість, а також сприяє засвоєнню нових знань, що характеризуються вищим рівнем мислення [3]. Під час супроводу застосовуються такі педагогічні форми, системи та технології навчання, які б забезпечили духовний та творчий розвиток громадян України. Тобто профорієнтаційний супровід забезпечує підготовку зростаючого покоління з ноосферним мисленням до життя відповідно ідей ноосфери.

Враховуючи вищезазначене наразі в більшості закладів загальної середньої освіти профорієнтаційний супровід здійснюється на всіх рівнях навчання учнів відповідно до психологічних та вікових

особливостей учнів (1–4 класи, 5–7 класи, 8–9 класи, 10–11 класи). В профорієнтаційному супроводі задіяні, як адміністрація закладу, так і класні керівники, соціальні педагоги, психологи, викладачі-організатори, вчителі-предметники. Також доєднується і індивідуальний профорієнтаційний супровід (тьюторство, коучинг). Важливим є впровадження профільного навчання у старших класах. Профільна освіта – той із каналів ноосферної освіти, який окреслює шлях еволюції Розуму на тлі Космосу, носія якого позначаємо терміном «людина істинна». Таке навчання забезпечує оволодіння інформацією (розуміння), дає змогу знанням перетворюватися в інтегральну частку особистості (хронопростір), збагнути життя через практичний досвід та адекватно використовувати цей досвід в разі потреби – формує компетентність [6].

Впроваджується посилення співпраці з освітніми закладами, державними службами зайнятості для проведення профорієнтаційних заходів та працевлаштування випускників вишу, вивчення ринку праці щодо затребування професій, пошук та впровадження нових шляхів профорієнтаційного супроводу здобувачів освіти.

Завжди потрібно пам'ятати, що світ не стоїть на місці, постійно змінюють можливості для самореалізації. Сьогодні ми можемо спостерігати десятки нових професій, які ще 10 років тому не можна було уявити. Існуючі професії та професії майбутнього відображають наш світ – цікавий та різноманітний, з безліччю можливостей для кожної людини, з врахуванням її здібностей, талантів, знань, компетентностей, навичок та вміння адаптуватися до умов, що швидко змінюються. Правильний вибір професії – це не лише моральне задоволення та висока самооцінка, це водночас і висока продуктивність праці. Вибір професії – точка, в якій сходяться інтереси особистості та суспільства, де можливе й необхідне поєднання особистих і загальних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера. Москва : Наука, 1989. 261 с.
2. Ісаєнко С. А. Професійний вибір як одна з передумов формування професійної культури особистості. *Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф.* (Дніпропетровськ, 3–15 січня 2007 р.). Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2007. Т. 1. С. 73–76.
3. Курмишев Г. В. Ноосферна освіта: науково-методологічні основи і вітчизняна практика : метод. посібник. Харків, 2016. 143 с.

4. Марушкевич А. А. Проблеми профорієнтації та професійного вибору випускників сучасних шкіл. *Вісник Запорізького національного університету*. Запоріжжя, 2011. № 1. С. 208–211.

5. Ноосферна освіта в Україні / за ред. Г. В. Курмишева і Т. В. Олійник. Харків, 2009. 335 с.

6. Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку. Київ, 2003. 447 с.

7. Розвиток професійної орієнтації в Україні : наук.-допом. бібліогр. покажч. / за ред.: П. І. Рогова, Н. М. Чепурна ; уклад.: Л. О. Пономаренко, Н. А. Стельмах, Л. І. Ніколюк ; АПН України. Черкаси, 2009. 195 с.

8. Сидоренко В. Теоретичні засади системи професійної орієнтації в сучасних умовах розвитку суспільства / Імідж сучасного педагога. 2006. № 8. С. 6–9.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-302-9-31>

Ізвсков В. В.,

*аспірант кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

ВКЛАД В. І. ВЕРНАДСЬКОГО В РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Велика наукова спадщина Володимира Івановича Вернадського присвячена різним областям природознавства: геохімія, радіогеологія, біогеохімія. На основі вивчення геологічної історії нашої планети була створена фундаментальна концепція еволюції природи, показано послідовне утворення навколо земної кори спочатку неживих оболонок-літосфери, гідросфери, атмосфери, а потім з виникненням живої речовини – біосфери, що переходить в ноосферу як такий етап, який пов'язаний з розумною трудовою діяльністю людини, з розвитком науки [3, с. 92].

Мета дослідження полягає в аналізі вкладу В. І. Вернадського в розвиток психологічної науки.

Вчення В. І. Вернадського про біосферу і ноосферу отримало визнання і в психологічній науці. Воно реально розкриває свідомість людини як продукт розвитку світу. Поняття біосфери і ноосфери стали базовими для всіх психологічних концепцій, що поділяють